

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

PL. ÚS 19/2018-59

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a zo sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditša, Libora Duřu, Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Miloša Maďara, Petra Straku (sudca spravodajca), Ľuboša Szigetiho, Roberta Šorla a Martina Vernarského prerokoval návrh **Mestského súdu Bratislava IV (pôvodne Okresného súdu Bratislava II)** na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade § 9 ods. 7 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov s Ústavou Slovenskej republiky, za účasti vlády Slovenskej republiky ako vedľajšieho účastníka konania, a takto

rozhodol:

Návrhu **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov

1. Ústavnému súdu bol 6. augusta 2018 doručený návrh Okresného súdu Bratislava II (ďalej len „okresný súd“ alebo „navrhovateľ“) na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 9 ods. 7 zákona č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia“) s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 40 ústavy.

2. Navrhovateľ v konaní vedenom pod sp. zn. 13C/22/2017 rozhoduje o žalobe [REDACTED] (ďalej len „žalobca“) proti Slovenskej kancelárii poisťovateľov (ďalej len „žalovaný“) vo veci

náhrady škody na zdraví z titulu bolestného a sťaženia spoločenského uplatnenia. K poškodeniu zdravia došlo pri dopravnej nehode, pri ktorej žalobca utrpel mnohopočetné poranenia, ktoré si vyžiadali hospitalizáciu a podrobenie sa náročnej a bolestivej liečbe.

3. Sporným sa v súdnom konaní stalo stanovenie výšky bolestného znalcom týkajúce sa poranenia pravej dolnej končatiny.

4. Znalec obodoval jednotlivé položky poranenia podľa časti I prílohy č. 1 k zákonu o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia – Sadzby bodového hodnotenia za bolesť pri úrazoch (ďalej len „sadzobník“) – takto: položka č. 160b – pomliaždenie kolenného kĺbu ťažšieho stupňa (15 bodov), položka č. 162 – hlboká rana dolnej končatiny chirurgicky ošetrená (15 bodov), položka č. 162 – hlboká rana dolnej končatiny (6x) chirurgicky ošetrená (90 bodov, zvýšené podľa § 9 ods. 5 a 6 zákona o 90 bodov), položka č. 164b – svalová prietrž úrazového pôvodu liečená operáciou (50 bodov), položka č. 165b – pretrhnutie väčšieho svalu alebo šľachy liečené operáciou (50 bodov), položka č. 173a – poranenie vnútorného alebo vonkajšieho menisku (35 bodov), položka č. 195b – vnútrokĺbová zlomenina horného konca pŕšťaly obidvoch kondylov s posunutím úlomkov (130 bodov – zvýšené o 130 bodov), položka č. 197b – zlomenina ihlice bez postihnutia článkového kĺbu úplná (40 bodov – zvýšené o 20 bodov).

5. Podľa § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, ktorým sa ustanovujú zásady na hodnotenie bolesti, ak poškodený utrpel súčasne viac poškodení na zdraví, hodnotí sa bolesť za každé poškodenie na zdraví osobitne a bodové hodnotenia sa sčítavajú. Ak sa však viac poškodení na zdraví vzťahuje na ten istý orgán alebo končatinu, nesmie súčet bodového hodnotenia prekročiť bodové hodnotenie za anatomickú alebo funkčnú stratu orgánu alebo končatiny.

6. Podľa žalovaného znalec postupoval v rozpore s § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, pretože podľa sadzobníka strata dolnej končatiny zodpovedá položke č. 220 (odňatie jednej nohy), čomu prislúcha len 130 bodov. Je teda zrejmé, že znalec obodoval poškodenie zdravia žalobcu v bodovom hodnotení vyššom, než je podľa zákona prípustné. Prekročil totiž limit, ktorým je bodové hodnotenie za odňatie dolnej končatiny.

7. Okresný súd, majúci pochybnosti o ústavnej konformite napadnutej právnej úpravy, v súlade s § 161 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku uznesením č. k. 13C/22/2017-237 z 11. júla 2018 základné konanie prerušil a podal návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov.

8. Odôvodnenie návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov obsahuje nasledujúce dôvody.

9. Okresný súd vychádza z § 444 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého sa pri škode na zdraví odškodňujú bolesti poškodeného. Občiansky zákonník pojem bolesť nekonkretizuje, a preto je potrebné vychádzať z definície pojmu ustanovenej v § 2 ods. 1 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia.

10. Náhrada spôsobenej škody na zdraví predstavuje náhradu za prežitú a odtrpenú fyzickú či psychickú bolesť spojenú nielen so vznikom samotného poškodenia zdravia, ale aj spojenú s jeho liečením a odstraňovaním následkov poškodenia.

11. Základný princíp náhrady škody prežitej bolesti v zmysle zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia spočíva v tom, že náhrada vo forme bolestného sa navyšuje o každú ďalšiu prežitú bolesť, pričom konkrétnemu následku sa podľa sadzobníka priraduje určitý počet bodov, prostredníctvom ktorého môže posudzujúci lekár vyhodnotiť závažnosť následku, jeho trvanie či rozsah.

12. Vo vzťahu k tvrdenému nesúladu dotknutého ustanovenia § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia so základným právom na ochranu zdravia podľa čl. 40 ústavy navrhovateľ uvádza, že právo každého na ochranu zdravia v sebe zahŕňa povinnosť štátu prijať zodpovedajúce a účinné opatrenia zabezpečujúce jeho ochranu a taktiež umožňujúce riadne vyvodenie zodpovednosti a uplatnenie si nároku na náhradu škody tak, aby v prípade vzniku nároku bola náhrada poskytnutá za relevantný následok, a to v plnom rozsahu.

13. Okresný súd je názoru, že v prípade, keď sa následky poškodenia zdravia prejavia na jednej končatine či jednom orgáne, pričom ich odstraňovanie vyvolávajúce bolesť trvá dlhú dobu, vyžaduje si viacero zákrokov a spôsobuje poškodenému dlhotrvajúce a rozsiahle utrpenie, je nutné konštatovať, že poškodený prežíva bolesť dlhšie a intenzívnejšie ako keby došlo k strate alebo amputácii jednej končatiny. Ak preto § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia stanovuje stratu končatiny z hľadiska prežitej bolesti ako neprekonateľný mantinel, obchádza tým zmysel samotnej náhrady škody, pričom redukuje nárok na náhradu za prežitú bolesť aj vtedy, ak je táto silnejšia, dlhšie trvajúca a intenzívnejšia ako v prípade odstránenia celej končatiny. Takto naformulované znenie napadnutého ustanovenia je v rozpore so základnou definíciou bolesti a najmä s princípom náhrady plného rozsahu škody, ktorý je obsahom § 444 Občianskeho zákonníka.

14. Ak ústava definuje právo na ochranu zdravia ako právo absolútne a jedným zo zákonných nárokov v prípade škody na zdraví je nárok na odškodnenie prežitej bolesti, podľa navrhovateľa je akékoľvek obmedzovanie rozsahu nároku na náhradu za prežitú bolesť, nereflektujúce konkrétny individuálny skutkový stav, obmedzením základného práva v rozpore s čl. 13 ods. 4 ústavy, podľa ktorého sa pri obmedzovaní základných práv a slobôd musí dbať na ich podstatu a zmysel.

15. Zmyslom náhrady škody je v prípade poskytovania bolestného nahradiť poškodenému útrapy spojené s prežitím konkrétnej bolesti, pričom z medicínskeho hľadiska nie je vylúčené, že poškodený prežije pri viacerých zásahoch týkajúcich sa jedného a toho istého orgánu bolesť dlhšiu a intenzívnejšiu ako v prípade straty alebo amputácie tohto orgánu.

16. Zároveň je nepochybné, že osoba, u ktorej došlo k poškodeniu zdravia konaním iného subjektu, môže dôvodne očakávať, že spôsobená škoda jej bude nahradená v plnom rozsahu bez toho, aby štát nastavil úpravu rozsahu nároku na náhradu škody obmedzujúco, bez prihliadnutia na osobitosti toho-ktorého prípadu. Rozsah právnej úpravy nastavený ustanovením § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia teda predstavuje zásah do princípu právnej istoty a do princípu zachovávanía a budovania dôvery v právo v zmysle čl. 1 ods. 1 ústavy.

17. Na základe uvedeného okresný súd navrhol, aby ústavný súd nálezom rozhodol, že § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia nie je v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 40 ústavy.

18. Ústavnému súdu bolo 13. septembra 2018 doručené vyjadrenie žalobcu k podanému návrhu.

19. Vzhľadom na to, že vo veci šlo o ústavným súdom nevyžiadané podanie, a vzhľadom na to, že žalobca nie je účastníkom konania o súlade právnych predpisov podľa § 76 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), ústavný súd na uvedené podanie neprihliadal.

20. Uznesením č. k. PL. ÚS. 19/2018-18 z 28. novembra 2018 ústavný súd prijal návrh na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II.

Stanoviská účastníkov konania a vedľajšieho účastníka

21. Po prijatí návrhu na ďalšie konanie si ústavný súd vyžiadal písomné stanovisko k návrhu od Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) a vlády Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“), za ktorú stanovisko predkladá Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“).

II.1. Stanovisko národnej rady:

22. Národná rada vo vyjadrení č. PREDS-93/2019 z 23. januára 2020 navrhla návrhu okresného súdu nevyhovieť. S upustením od konania ústneho pojednávania súhlasila.

23. K veci uviedla, že základné právo na ochranu zdravia podľa čl. 40 ústavy je potrebné vykladať v zmysle čl. 51 ústavy, teda len v zmysle zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, ktorý bol prijatý na jeho vykonanie.

24. V posudzovanom prípade je podľa názoru národnej rady rozhodujúcou otázkou určenie, či definitívna strata určitej končatiny alebo orgánu má byť chápaná ako maximálna ujma (bolesť) na zdraví alebo či čiastkové, ale viacnásobné poškodenie danej končatiny alebo orgánu a s tým spojená bolesť vznikajúca aj pri procese liečby (uvedenia do pôvodného – zdravého stavu) môže túto maximálnu hranicu prevyšovať.

25. Podľa § 3 ods. 1 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia sa náhrada za bolesť poskytuje jednorazovo, teda má byť chápaná ako odškodné za bolesť, ktorá vzniká následkom jednorazového poškodenia zdravia. Až v prípade nutnosti ďalšieho operačného zákroku po skončení liečenia, ktorý sa pôvodne nepredpokladal, má poškodený nárok na ďalšiu náhradu za bolesť (§ 3 ods. 4 zákona). V takom prípade zákon počet bodov nijakým spôsobom nelimituje. Podľa národnej rady je preto potrebné skúmať ústavnosť obmedzenia maximálneho počtu bodov len čo sa týka paralelného viacnásobného poškodenia končatiny.

26. Pretože pocit bolesti nie je objektívne merateľný, národná rada uviedla, že zákonodarca urobil koreláciu medzi objektívnymi, vonkajšími, merateľnými prejavmi poškodenia zdravia a subjektívnym pocitom bolesti formou bodového ohodnotenia, ktoré by malo zodpovedať väčšinovej (spriemerovanej) reakcii ľudí na určitý typ poškodenia zdravia. Táto metóda sa podľa národnej rady zdá najobjektívnejšia napriek tomu, že z medicínskeho pohľadu môže typovo rovnaké poškodenie zdravia vyvolávať iný pocit bolesti. Národná rada argumentuje tým, že strata končatiny je (za súčasného stavu medicíny) nezvratný stav, kým v prípade poškodenia končatiny táto zostáva zachovaná s potenciálom jej úplného uzdravenia.

27. Ďalším dôležitým aspektom pri posudzovaní prípadu je podľa národnej rady aplikácia hodnoty spravodlivosti. Spravodlivá aplikácia zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia nemôže spočívať v ignorovaní napadnutého ustanovenia § 9 ods. 7 zákona. Spravodlivá aplikácia sa môže, ba musí prejavíť v individuálnom posúdení každého prípadu, využívajúc komplex korektívnych ustanovení právnej normy aj vo forme zvýšenia či zníženia bodového ohodnotenia a následne bolestného (tak ako sú obsiahnuté v ostatných odsekoch § 9 zákona). Ignorovaním napadnutého ustanovenia (ako celku) by došlo k popretiu spravodlivosti ako hodnoty, ktorej prameňom sú morálne zásady imanentné spoločnosti a ktoré sú „inštitucionalizované“ v texte právnych noriem.

28. Napokon národná rada argumentom *ad absurdum* poukazuje na teoreticky reálnu situáciu, keď súčet bodového ohodnotenia za viacnásobné poškodenie končatiny môže prekročiť limitnú hranicu do takej miery, že sa rovná alebo presahuje súčet bodov pri viacnásobnej strate končatín.

II.2. Stanovisko vlády:

29. Vláda, zastúpená ministerstvom spravodlivosti, vo svojom vyjadrení č. 35999/2019/120 z 22. marca 2019 navrhla návrhu okresného súdu nevyhovieť. K upusteniu od ústneho pojednávania sa nevyjadrila.

30. Nestotožňuje sa s tvrdením okresného súdu, že napadnuté ustanovenie § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia je v rozpore s princípom náhrady plného rozsahu škody podľa § 444 Občianskeho zákonníka. Danosť § 444 Občianskeho zákonníka chápe len ako hmotnoprávny základ existencie nároku na odškodnenie bolesti, ktorý ale nijak neupravuje rozsah náhrady škody. Je preto logické, že (plnosť) rozsahu náhrady škody je upravená predpisom, ktorý tento nárok (resp. hmotnoprávny základ) vykonáva. Namieta, že bez napadnutého ustanovenia § 9 ods. 7 zákona by sa hmotnoprávny základ § 444 Občianskeho zákonníka mohol minúť účinku, pretože bez náležitej úpravy podmienok, za ktorých možno čo najobjektívnejšie určiť rozsah nároku na náhradu škody, by sa odškodňovanie mohlo stať arbitrárnym, čo by spôsobovalo stav právnej neistoty.

31. Vláda odmieta aj okresným súdom tvrdený absolútny charakter práva na ochranu zdravia podľa čl. 40 ústavy, a to s ohľadom na čl. 51 ods. 1 ústavy, podľa ktorého sa možno domáhať tohto práva len v medziach vykonávacích zákonov. Odkazuje pritom na nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 10/2013 z 10. decembra 2014, z ktorého odvodzuje, že len zo samotného ústavného zakotvenia práva na ochranu zdravia v čl. 40 ústavy v zásade nevyplýva priamo realizovateľný nárok, keďže nie je bez ďalšieho ustáliteľné, aké konkrétne oprávnenia a právne povinnosti tvoria jeho obsah. Jeho zákonná konkretizácia je preto nevyhnutná. Článok 40 ústavy má teda len programový charakter. To znamená, že upravuje pozitívny záväzok štátu prijať takú právnu úpravu na úrovni zákona, ktorá zabezpečí ochranu zdravia obyvateľstva a zabezpečí zdravotnú starostlivosť.

32. Obdobné chápanie čl. 40 ústavy je podľa názoru vlády možné dedukovať z nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 12/01 zo 4. decembra 2007. Tu poukazuje na šírku koncepcie splnomocnenia pre zákonodarcu k vydaniu vykonávacej právnej úpravy. Argumentuje, že kým napr. pri čl. 39 ústavy je zákonodarca splnomocnený len k úprave „podrobností“ o vykonávaných právach, pri čl. 40 ústavy to tak nie je, teda splnomocnenie je širšie.

33. Z nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 38/03 zo 17. mája 2004 vláda dedukuje, že čl. 40 ústavy je zákonodarca splnomocnený na úpravu (konkrétnych) podmienok poskytovania zdravotnej starostlivosti. Samotné vykonanie čl. 40 ústavy v zmysle stanovenia týchto podmienok prostredníctvom § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia teda nemožno považovať za bezprostredné obmedzenie základného práva, nerešpektujúce žiadne limity a medze. Podstatné je, že čl. 51 ods. 1 ústavy svojou formuláciou pripúšťa, že základné práva v ňom uvedené (a teda vrátane čl. 40 ústavy) sú limitované z hľadiska možnosti ich domáhania sa len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

34. Vláda je presvedčená, že § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia treba považovať za okolnosť pokrytú čl. 51 ods. 1 ústavy, teda ide o stanovenie konkrétnej podmienky pre výkon základného práva. Z uvedeného dôvodu, aj pokiaľ by limitácia nastavená § 9 ods. 7 zákona mala znamenať zúženie rozsahu práva na náhradu škody na zdraví, uvedené nemožno automaticky chápať tým spôsobom, že ide o nesúlads s čl. 40 ústavy.

35. Čo sa týka testovania prípadného zásahu do čl. 40 ústavy, vláda namieta, že nejde o právo spadajúce do kategórie osobných a politických práv, pri ktorých sa uplatňuje prísnejší test proporcionality. Keďže v danom prípade ide o sociálne základné právo, je nevyhnutné naň aplikovať miernejší test proporcionality, ktorý je sústredený len na test vhodnosti a test racionálneho prepojenia, čo vyplýva z nálezov ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 12/2014 z 10. júna 2015. V rámci nich treba zisťovať len to, či je možné určitým (rozumným) prostriedkom dosiahnuť (právom) akceptovaný cieľ. Ústavným limitom napadnutej právnej úpravy je teda len limit racionálnej väzby medzi obmedzením základného práva a cieľmi, ktoré toto obmedzenie sleduje.

36. Cieľom napadnutej právnej úpravy je zabezpečenie pozitívneho záväzku štátu spočívajúceho v možnosti účinného výkonu práva na náhradu škody za prežitú bolesť a tiež stabilita systému sociálneho zabezpečenia štátu. Keďže z čl. 51 ods. 1 ústavy vyplýva v zásade široká miera voľnej úvahy zákonodarcu určiť, akým spôsobom bude regulovať dotknutú oblasť (v zmysle nálezov ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 3/09 z 26. januára 2011 ide o „priestor pre legislatívnu činnosť“), postačujúce je, že jeho úvaha bude mať racionálny základ adekvátny naplneniu cieľa zákona. Napadnutá právna úprava túto podmienku spĺňa, pretože limitácia náhrady škody viacerých bolestí toho istého orgánu, resp. končatiny daná jeho stratou (čo je najťažší následok) je dostatočne rozumná.

37. Otázku, či je viacnásobné zranenie jednej končatiny neporovnateľne bolestivejšie ako jej úplná strata či amputácia, je podľa názoru vlády potrebné posudzovať výlučne z odborného (medicínskeho) hľadiska, pretože samotné prežívanie bolesti je subjektívnou otázkou vo vzťahu ku každému jedincovi. Anatomická alebo funkčná strata orgánu alebo končatiny je z objektívneho hľadiska maximálnym možným poškodením na zdraví a predstavuje najvyšší funkčný deficit. Racionálnym dôsledkom toho je, že takéto maximálne poškodenie zdravia bude slúžiť ako určitý determinant vo vzťahu k limitácii bodového hodnotenia bolesti.

38. Vo veci teda nemôže ísť o taký zásah, ktorý by bol spôsobilý narúšať podstatu alebo zmysel práva na ochranu zdravia.

39. Ustanovenie § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia podľa názoru vlády netreba chápať izolovane, ale v kontexte ostatných ustanovení zákona. Ak poškodený utrpel súčasne viac poškodení na zdraví, pre každé poškodenie je potrebné určiť nielen bodové ohodnotenie (podľa § 9 ods. 1 až 4 zákona), ale treba tiež osobitne skúmať, či vznikol niektorý z dôvodov na zvýšenie bodového hodnotenia bolesti podľa § 9 ods. 5 zákona. Navyše uvádza, že do úvahy je potrebné brať aj skutočnosť, že § 3 ods. 4 zákona upravuje aj vznik nároku na ďalšiu náhradu za bolesť, ak sa po skončení liečenia vykoná v súvislosti s poškodením na zdraví operačný výkon, ktorý sa pôvodne nepredpokladal, pričom poškodený má v takom prípade nárok na ďalšiu náhradu za bolesť ako za poškodenie na zdraví.

II.3. Replika navrhovateľa:

40. Okresný súd v replike uviedol, že aj po oboznámení sa so stanoviskom národnej rady a vlády zotrváva na argumentácii, ktorá bola uvedená v návrhu na začatie konania. Zároveň súhlasil s upustením od konania ústneho pojednávania v prejednávanej veci.

41. Vzhľadom na obsah vyjadrení účastníkov konania ústavný súd dospel k názoru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci. Na základe § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde sa preto od jeho konania rozhodol upustiť.

III.

Posúdenie dôvodnosti návrhu

42. Podstatou návrhu okresného súdu je vykreslenie § 9 ods. 7 zákona o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia ako bariéry, ktorou sa obchádza zmysel princípu náhrady plného rozsahu škody v civilnom práve. Navrhovateľ poukazuje na to, že princíp náhrady plného rozsahu škody predstavuje v civilnom práve jeden z rozmerov princípu právnej istoty v zmysle čl. 1 ods. 1 ústavy, na základe ktorého adresáti práva dôvodne očakávajú takú kvalitu právnej úpravy, ktorá tento princíp presadí.

43. V konkrétnostiach navrhovateľ poukazuje na vnútornú protirečivosť právnej úpravy upravujúcej právny vzťah, ktorý je predmetom základného konania. Protirečivosť je v zmysle jeho návrhu daná tým, že zákonodarca Občianskym zákonníkom deklaruje princíp náhrady plného rozsahu škody na zdraví. Súčasne právnou úpravou konkretizujúcou výšku peňažnej náhrady za bolesť limituje poskytnutie peňažnej náhrady tak, že každú ujmu prevyšujúcu určité bodové ohodnotenie z rozsahu nároku na náhradu škody vylučuje. Tento rozpor má za následok neproporcionálne krátenie peňažnej náhrady.

44. Na základe uvedeného je navrhované vyslovenie nesúladu napadnutej právnej úpravy s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a s čl. 40 ústavy.

45. Podľa čl. 1 ods. 1 ústavy Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.

46. Princíp právneho štátu ustanovený v čl. 1 ods. 1 ústavy je základným ústavnoprávnym princípom v Slovenskej republike. Ústavný súd konštantne judikuje, že čl. 1 ods. 1 ústavy vyjadruje „najvšeobecnejší princíp“, ktorý sa v Slovenskej republike uplatňuje a od ktorého sa odvíjajú

jednotlivé základné práva a slobody, ktorých porušením automaticky dochádza aj k porušeniu toho princípu (PL. ÚS 1/2017).

47. Podľa judikatúry ústavného súdu je namietaný princíp právnej istoty zaradovaný medzi základné princípy materiálneho právneho štátu (PL. ÚS 37/99, PL. ÚS 49/03, PL. ÚS 25/00, PL. ÚS 1/04, PL. ÚS 6/04, PL. ÚS 17/2014, PL. ÚS 7/2017).

48. Obsah princípu právnej istoty ústavný súd rámcovo definoval vo veci sp. zn. PL. ÚS 15/98, keď uviedol, že s jeho uplatňovaním sa v právnom štáte spája požiadavka všeobecnosti, platnosti, trvácnosti, stability, racionálnosti a spravodlivého obsahu právnych noriem.

49. Konkrétny obsah princípu právnej istoty je však mimo jeho všeobecnej roviny bližšie špecifikovateľným až na základe obsahu ďalších, s ním súvisiacich článkov ústavy, v tomto prípade na základe obsahu dotknutého základného práva alebo slobody determinujúceho tieto špecifiká.

50. Podľa čl. 13 ods. 4 ústavy pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ.

51. Článok 13 ústavy opäť predstavuje univerzálnu normu ustanovujúcu všeobecné kritériá a predpoklady možného obmedzenia základných práv a slobôd. Z jeho obsahu vyplýva, že ústavodarca rozlišuje medzi povinnosťami a medzami základných práv a slobôd, a to obsahovo aj formálne. V nadväznosti na takéto rozlíšenie sú v čl. 13 ústavy formulované všeobecné podmienky ukladania povinností na jednej strane a medzi základných práv a slobôd na strane druhej (PL. ÚS 10/2013).

52. Článok 13 ods. 4 ústavy potom definuje nároky na proporcionalitu právnej úpravy. Je príkazom k optimalizácii prípadnej kolízie základných práv a slobôd za súčasného sledovania ústavnej konformity vytýčeného cieľa. To však ústavný súd posudzuje kazuisticky a obdobne ako čl. 1 ods. 1 ústavy z pohľadu previazanosti na dotknuté základné práva alebo slobody.

53. Keďže čl. 1 ods. 1 a čl. 13 ods. 4 ústavy sú všeobecnou úpravou, ktorá nadobúda svoj konkrétny zmysel až v spojení s dotknutými základnými právami alebo slobodami, a keďže navrhovateľ argumentuje týmito článkami s previazaním na základné právo na ochranu zdravia, ústavný súd konštatuje, že táto argumentácia musí byť posudzovaná spoločne.

54. Podľa čl. 40 ústavy každý má právo na ochranu zdravia. Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.

55. Ústavný súd vo veci sp. zn. PL. ÚS 10/2013 konštatoval, že v čl. 40 ústavy je deklarovaný pozitívny záväzok štátu účinne zabezpečovať ochranu zdravia, ktorý je realizovaný predovšetkým prijatím právnej úpravy zameranej na ochranu zdravia. V náleze sp. zn. PL. ÚS 113/2011 vyslovil, že právo každého na ochranu zdravia podľa čl. 40 ústavy zaväzuje štát zabezpečiť jeho realizáciu predovšetkým prostredníctvom právnej úpravy materiálnych a inštitucionálnych predpokladov nevyhnutných na jeho efektívny výkon.

56. Z pohľadu vymedzenia referenčných ustanovení je nedostatkom návrhu nezohľadnenie skutočnosti, že zákonom o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia je riešený predovšetkým právny dôsledok škodovej udalosti v súkromnej sfére poškodeného, ktorá zakladá záväzkovo-právny vzťah podľa Občianskeho zákonníka. V ňom má poškodený nárok na náhradu

škody, ktorá môže byť nemateriálnej povahy, ale v konečnom dôsledku má zakladať materiálny nárok (porovnaj § 442 ods. 3 Občianskeho zákonníka), teda môže mať dopad na majetkové (občianske) základné právo, s ohľadom na čo môžu byť chápané aj nároky na jeho proporcionalitu (porovnaj PL. ÚS 10/2016). Fyzické a sociálne dopady tejto škodovej udalosti zas môžu byť posudzované z pohľadu základného práva na súkromie.

57. Z uvedených dôvodov napadnutá právna úprava napriek tomu, že zohľadňuje solidárny cieľ systému povinného zmluvného poistenia, nie je zameraná na ochranu zdravia, a teda nespadá do rozsahu (scope) čl. 40 ústavy.

58. Ústavný súd ďalej konštatuje, že pri rozhodovaní v rámci konania o súlade právnych predpisov nemôže vybočiť z rámca návrhu na rozhodnutie určeného navrhovateľom a nemôže ani sám vykonať konverziu navrhovateľom chybné formulovaného petitu návrhu na začatie konania. V situácii, keď je petit návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov navrhovateľom z hľadiska práva nesprávne formulovaný, musí ústavný súd – s ohľadom na viazanosť ústavného súdu petitom – návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov odmietnuť (porovnaj PL. ÚS 3/2014).

59. Vo vzťahu k návrhu (jeho rozsahu i obsahu) je preto potrebné konštatovať, že aj keď ústavný súd v konaní o abstraktnej kontrole noriem môže zobrať do úvahy aj iné argumenty než len predložené navrhovateľom, pri rozhodovaní o návrhu nemôže vybočiť z nesprávnej formulácie petitu (porovnaj PL. ÚS 14/2014).

60. V doterajšej rozhodovacej činnosti už nastala situácia, že ústavný súd nevyhovel návrhu na nesúlad normy týkajúcej sa náhrady škody, pretože navrhovateľ, všeobecný súd, navrhol nesúlad s referenčnou normou, do ktorej rozsahu nepatrí daný zásah (uznesenie PL. ÚS 4/96 – súlad náhrady škody z poštovej prepravy s čl. 47 ods. 3 ústavy, k tomu porov. bod 29 nálezu PL. ÚS 11/2016).

61. Keďže podstata návrhu je zameraná na posúdenie súladnosti napadnutej právnej úpravy z pohľadu základného práva na ochranu zdravia a s ním súvisiacich všeobecných princípov a keďže nedošlo k zásahu do pozície, ktorá by bola ústavne chránená navrhovateľom vymedzenými referenčnými ustanoveniami, ústavný súd návrhu nevyhovel, tak ako to je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia.

62. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde pripája k tomuto uzneseniu odlišné stanovisko sudcu Peter Straka, ktoré sa týka výroku a odôvodnenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 24. apríla 2024

Ivan Fiačan
predseda Ústavného súdu
Slovenskej republiky